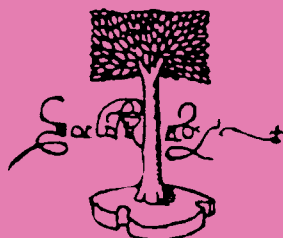

Año LV. urtea

135 - 2023

Urtarrila-ekaina

Enero-junio

FONTES LINGVÆ VASCONVM STVDIA ET DOCUMENTA

Hazitik liliak

Zenbait ekarpen euskal ikasketen ikerketan

Olatz Leturiaga Angoitia

Aitor Lizardi Ituarte

Iñigo Urrestarazu-Porta

(editore gonbidatuak)

Sumario / Aurkibidea

Fontes Linguae Vasconum. Studia et Documenta

Año LV. urtea - N.º 135. zk. - 2023

Urtarrila-ekaina / Enero-junio

HAZITIK LILIAK. ZENBAIT EKARPEN EUSKAL IKASKETEN IKERKETAN

Olatz Leturiaga Angoitia, Aitor Lizardi Ituarte & Iñigo Urrestarazu-Porta
(editore gonbidatuak / editores invitados / guest editors)

Hitzaurrea	
Olatz Leturiaga Angoitia, Aitor Lizardi Ituarte, Iñigo Urrestarazu-Porta	7
Itxurazko egonkortasun linguistikoa eta hazkunde indexikala Bermeoko (lako) aldagaian	
Azler Garcia-Palomino	11
Euskararen intonazioaren aldakortasuna: monografiaren ekarpena	
Varun DC Arrazola	53
Jarraitu aditzaren erregimen-aldaketa testu akademikoen argitan	
Sergio Monforte	69
Urigoitiko hiztegitxoari buruz	
Asier Gonzalez Casado	101
Lizarrako gazteak: euskararen erabileran oinarritutako hiztun berrien profilak	
Ainhoa Pardina Arenaza, Mikel Pérez González	125
Ama idazleak Aitaren etxea (2019) eta Amek ez dute (2018) eleberrietan	
Aitana Albisua-Ortiz	151
Espazioaren eta ibiliaren errepresentazioak Pello Lizarralderen bi eleberritan	
Asier Urkiza Sánchez	175
Orixeren Mireio (1930). Literatura proventzarraren eta euskal literaturaren arteko zubia	
Maialen Fernandez Martinez	205
Euskarazko bideojokoen azterketa deskribatzailea lokalizazioaren ikuspuntutik	
Itziar Zorrakin-Goikoetxea, Maitane Junguitu Dronda	231
Idazlanak aurkezteko arauak / Normas para la presentación de originales / Rules for the submission of originals	277

Lizarrako gazteak: euskararen erabileran oinarritutako hiztun berrien profilak

Jóvenes de Lizarra: perfiles de neohablantes basados en el uso del euskera

Youth of Lizarra: newspeaker profiles based on their use of Basque

Ainhoa Pardina Arenaza

ELEBILAB – Euskal Herriko Unibertsitatea, UPV/EHU

ainhoa.pardina@ehu.eus

<https://orcid.org/0000-0001-8123-1940>

Mikel Pérez González

ELEBILAB – Euskal Herriko Unibertsitatea, UPV/EHU

mikel.perezg@ehu.eus

<https://orcid.org/0000-0002-4366-8006>

DOI: <https://doi.org/10.35462/flv135.6>

Ikerketa hau ELEBILAB ikertaldeari (Eusko Jaurlaritza: IT1627-22), *Hizkuntzaren irakaskuntza, jabekuntza eta erabilerak. Euskara, erdarak, elebitasuna eta eleaniztasuna* (HIJE-2, Eusko Jaurlaritza: IT-983-16) eta *Hizkuntzaren irakaskuntza, jabekuntza, eta Erabilerak. Euskara, erdara, elebitasuna eta eleaniztasuna eskolan (eta eskolaz kanpoko eremuetan)* (HIJE-3, Eusko Jaurlaritza: IT167-22) ikerketa proiektuei, eta Ainhoa Pardinaren doktoretza aurreko kontratuari esker (Eusko Jaurlaritza: PRE_2022_2_0260) garatu da. Eskerrak eman nahi dizkiogu, halaber, Ibon Manterola irakasleari, galdetegia diseinatzeko emandako laguntzatik. Azkenik, gure esker ona ikerketa honetako protagonista diren parte-hartzaile guztiei.

Jasotze data: 2022/10/24. Behin-behineko onartze data: 2023/03/30. Behin betiko onartze data: 2023/04/25.

LABURPENA

Lan honek bi helburu nagusi ditu: 1) Lizarrako gazteek euskara zenbat eta gehien/gutxien zein egoeratan erabiltzen duten ikustea eta 2) euskararen erabilera maiztasunaren eta muda linguistikoen arabera, hiztun berrien profil soziolinguistikoak ondorioztatzea. Horretarako, galdetegi bidez jasotako Lizarrako 36 gazteren erantzunak erabili ditugu. Emaitzei dagokienez, euskara gutxi erabiltzen duten arren, esparru euskaldunagoak garatu edota mudak gauzatu dituzten hiztunak, *hiztun proaktiboak*, identifikatu ditugu. Halaber, batzuek euskara beste batzuek baino gutxiago erabiltzen dute edo erabilera asko gutxitu dute (*hiztun uzkurak*). Azkenik, gainerakoak *profil epelaren* barruan sartu ditugu.

Gako hitzak: euskararen erabilera; muda linguistikoak; hiztun berriak; hiztun gazteak; profilak.

RESUMEN

Los objetivos principales de este trabajo son 1) identificar la mayor o menor utilización del euskera entre la juventud de Lizarra, y 2) deducir los perfiles sociolingüísticos de los neohablantes en función de la frecuencia de uso del euskera y de las mudas lingüísticas. Para ello se han utilizado las respuestas de un cuestionario respondido por 36 jóvenes. En cuanto a los resultados, a pesar de que usan poco el euskera, hemos identificado *hablantes proactivos*, que han desarrollado ámbitos más euskaldunes y/o mudas. También hay quien emplea menos el euskera que otros o quien ha disminuido su utilización (*hablantes reacios*). Por último, hemos incluido al resto en el *perfil de acomodados*.

Palabras clave: uso del euskera; mudas lingüísticas; neohablantes; hablantes jóvenes; perfiles.

ABSTRACT

This work has two main objectives: 1) to identify how much young people from Lizarra use Basque and in which situations they use it most and least, and 2) to deduce the sociolinguistic profiles of the new speakers according to the frequency of their use of Basque and linguistic mudes. For this purpose, the responses of 36 young people to a questionnaire were used. As for the results, we have identified *proactive speakers*, who have developed more Basque-speaking spheres or have made mudes. We have also detected new speakers who use Basque less than others or who have greatly decreased their use (*reluctant speakers*). Finally, we have included the rest within the *accustomed profile*.

Keywords: use of Basque; linguistic mudes; new speakers; young speakers; profiles.

1. SARRERA. 2. EUSKARA, NAFARROA ETA LIZARRA. 2.1. Legedia. 2.2. Euskararen bilakaera soziolinguistikoa. 2.3. Euskararen ezagutza, euskararen erabilera eta euskararekiko jarrerak. 3. HIZTUN BERRIAK. 4. MUDA LINGUISTIKOAK. 5. HELBURUAK ETA METODOLOGIA. 5.1. Aurreikuspenak. 5.2. Partaideak. 5.3. Datu-bilketarako tresna. 5.4. Datuen analisia. 6. EMAITZAK. 6.1. Lizarrako gazte parte-hartzaile guztiak; euskararen erabilera. 6.2. Banakako hiztun gazteen analisia; euskararen erabileraren bilakaera. 6.3. Lizarrako gazte hiztun berrien profilak euskararen erabileran oinarrituta. 7. ONDORIOAK. 8. ERREFERENTZIAK.

1. SARRERA

Nafarroan¹ XX. mendearen erdialderaino iraun zuen euskararen galeraren historiak; 1950eko hamarkadatik aurrera euskara biziberritze-prozesuan murgilduta dabil eremu honetan. 1980ko hamarkadan euskarari buruzko legedia abian jarri zen, eta, horrekin batera, Forua eta euskararen zonifikazioa. Euskararen egoera soziolinguistikoa Nafarroan orain, galera-garaiarekin alderatuta, bestelakoa da: modu batean edo bestean, eskolan euskaraz ikasteko aukera dago.

Lan honetan Nafarroako eremu misto jakin bateko, hots, Lizarrako, gazteak izango dira ikergai. Izan ere: 1) aipatutako zonifikazioaren ondorioz, bertan euskara ez da guztiz ofiziala, baina badauka gutxieneko lekua; 2) Lizarra, eremu mistoko udalerriz izateaz gain, herri hazi xamarra ere bada; 3) gaur egun, gazteak diren baina umeak zirela beste ikerketa batzuetan parte hartu zuten subjektuak aztertzea ahalbidetu digu (Ezeizabarrena, 2012; Manterola, 2010, 2019; Manterola & Almgren, 2013; Manterola et al., 2013).

Gauzak horrela, lan honetan murgiltze-ereduan euskaldundutako Lizarrako gazteen euskararen erabileran oinarritutako profilak bereiziko dira². Horretarako, 2019. eta 2020. urteetan Lizarrako 36 gaztek erantzundako galdetegitik (Pardina, 2019) jaso ditugu lan honetarako emaitzak.

1 Erosotasunagatik testuan Nafarroaz hitz egiten badugu ere, ohar bedi betiere Nafarroa Garaiaz ari garela.

2 Artikulu honetan jorratzen dena lan handiago baten parte eta ELEBILAB ikerketa-taldeko proiektu baten jarraipena da, baina hemen Lizarrako gazteen euskararen erabilerari bakarrik erreparatu diogu.

Zazpi ataletan banatuko dugu lana: lehenengoan, Nafarroako eta Lizarrako euskararen estatus juridikoaz eta bertako egoera soziolinguistikoaz mintzatuko gara; bigarrenean, euskararen erabileraren inguruko hainbat ikerketari buruz egingo dugu berba; hirugarrenean, hiztun berriak zer diren azalduko dugu; laugarrenean, muda linguistikoek arituko gara; bosgarrenean, lan honetarako erabilitako metodologiaz hitz egingo dugu, eta helburuak eta aurreikuspenak zehaztuko ditugu; seigarrenean, emaitzak aurkeztuko ditugu; azkenik, zazpigarrenean, ondorioak aterako ditugu.

2. EUSKARA, NAFARROA ETA LIZARRA

2.1. Legedia

Nafarroako Gobernuaren hizkuntza-politikari dagokionez, bi garai bereiz daitezke Kasaresen (2014) esanetan: 1) 1986tik 1999 bitartekoa, Euskarari buruzko Foru Legeari dagokiona; 2) 2000n hasitako hizkuntza-politika instituzionalaren garai murriztailea.

Lehenengo garaiari lotuta, Nafarroan 18/1986 Foru Legea dago indarrean (Kasares, 2014; Sotés, 2010), eta, horren arabera, Nafarroan hiru eremu bereizi ziren euskararen ofizialtasunaren eta euskarari esleitzen zaizkion eskubideen arabera: 1) eremu euskalduna; 2) eremu mistoa (euskara ez da ofiziala, baina administrazioan eta irakaskuntzan euskaldunei zenbait eskubide onartzen zaizkie; Nafarroa erdialdea hartzen du eremu honek); eta 3) eremu ez-euskalduna (euskara ez da ofiziala Nafarroa hegoaldean). Aipatzekoa da biztanle gehien eremu mistoan eta ez-euskaldunean daudela (Kasares, 2014). Hain zuzen ere, aztergai izango dugun herria, Lizarra, eremu mistoan dago.

Nafarroako Foru Erkidegoko araubide juridiko horri *ofizialtasun partzial* esaten zaio, euskara Nafarroako Foru Erkidegoko eremu batean bakarrik delako ofiziala eta Nafarroako euskaldun batzuei soilik aitortzen zaizkielako hizkuntza eskubideak (Kasares, 2014; Sotés, 2010).

Euskararen Legeak eremu mistoko euskaldunei eskubide batzuk onartzen dizkie: euskarari ofizialtasuna aitortu gabe, herritarrei Administrazioarekiko harremanetan eta irakaskuntzan euskara zein gaztelania erabiltzeko eskubidea onartzen zaie (eta, legearen arabera, ikastetxeetan euskarazko irakaskuntzari laguntza eman behar zaio). Kasaresek (2014) aipatutako bigarren garaiari dagokionez, Nafarroako bi indar politiko nagusiak euskararen erabilera gutxitzeko arauak ezartzen hasi ziren. Hain zuzen ere, 2000. urtean sortutako diskurtso instituzionalak bi helburu (izan) ditu: euskararako motibazio pragmatikoa eta identitarioa ahultzea.

2.2. Euskararen bilakaera soziolinguistikoa

Nafarroako euskararen egoera soziolinguistikoari dagokionez, euskarak atzerakadarik azpimarragarrienak I. eta VI. mende bitartean, VI. eta XVI. mende bitartean eta XVII. eta XVIII. mende bitartean jasan zituen (Erize, 1997), batez ere XVII. eta XVIII.

mendeen artean (Dufur, 2012). Lizarra bere ingurua erdalduntzeko eragile izan zen XVIII. mendean, eta XIX. mendean erabat galdu zen Lizarra inguruko euskal hiztunen komunitatea (Dufur, 2012).

Nafarroako erdalduntzean hainbat faktorek eragin zuten (Erize, 1997); besteak beste, faktore instituzionalek (Elizak, adibidez), faktore sozio-politikoek (irakasle nazionalak, erregearen ordezkarien jokaerek, euskal nobleziaren Gaztelarekiko loturak, funtzionario publikoek, administrazioako hizkuntzak, etab.), hirien sorrerek (lehen gune diglosikoak hiribilduak ziren), jarduera ekonomikoei loturiko kanpoarekiko komunikazioak eta faktore psiko-sozialek (aurreiritziek eta estereotipoek).

Gaur egun, Nafarroan euskararen egoera soziolinguistikoari buelta ematen ari zaizkio, bereziki 1960tik aurrera (Kasares, 2014). Hezkuntza arautuari erreparaturaz, legeek ezartzen dituzten oztopoak oztopo, egun hainbat aukera daude euskara ikasteko, nahiz eta hezkuntza arautuak ez duen bere horretan euskararen ezagutza bermatzen. Hauek dira Nafarroan dauden hezkuntza arautuko ikasketa (hizkuntza-eredu) aukerak: D eredu, B eredu, A eredu eta G eredu (euskara gabeko eredu). Eredu euskaldunetan A, B eta D ereduak daude; eremu mistoan A, B, D eta G ereduak eta, azkenik, eremu ez-euskaldunetan A, D eta G ereduak (Aldasoro, 2001) –hurongo atalean hitz egingo dugu eremuez–. Beraz, euskara ikastea eremu euskaldunetan bakarrik da nahitaezkoa, beste bietan G eredu aukera baitaiteke.

Joan den mendeko 1980ko hamarkadatik aurrera D eredu hedatuz joan da Nafarroan, nahiz eta mantso eta G ereduaren matrikulazioaren ehunekoetara gerturatzea lortu gabe: % 61 inguruan dago G ereduaren matrikulatu diren ikasleen ehunekoak; aldiz, % 25 ingurukoa da D ereduaren matrikulazioa (Olazaran, 2021).

Lizarrara etorruta, Dufurrek (2012) azaldu bezala, 1932tik hona euskararen biziberritzearekin lotutako ekintza asko izan dira. Lizarran euskaltzetasunak garrantzi eta tradizio historikoa, kulturala eta politikoa izan du, eta, pentsa genezake hein handi batean gaur egun Lizarran horri esker dagoela euskaraz egiteko prest dagoen jendea. Tradizio horren isletako bi hauek ditugu (Dufur, 2012, 35. or.): alde batetik, Arturo Campionen gramatikaren 1884ko harpidetzen banaketari erreparaturaz, Lizarra dugu eremu erdalduneko herri bakarra edo bakarrenetakoa (Dufur, 2012); beste alde batetik, Espainiako Gerra Zibilaren aurreko euskararen aldeko ekimenak eremu euskaldunetan, Iruñean eta Lizarran egin ziren batik bat. Era berean, 1932an gau-eskolak martxan jarri ziren, eta 1934an ikastola (Nafarroako hiru ikastoletako bat Lizarran zegoen).

Edonola ere, horrek guztiak 1936ra arte bakarrik iraun zuen. Ondoren, 1960ko hamarkadan, berriro ere gau-eskolekin, euskalgintza berpiztu zen. Lizarra Ikastolak 1970eko urriaren 5ean izan zuen lehen ikasturtea, baina, euskara irakasten bazen ere, ikasgai gehienak gaztelaniaz ematen ziren. 1973an lehendabiziko murgiltze-eredua jarri zen abian. Gainera, 1978an gau-eskolako ikasleek euskara erabiltzeko *Gure Hizkuntza* elkarte sortu zuten, eta 1980ko hamarkadan, AEK-k Lizarrako gau-eskolen ardura hartu zuen eta *Beinat Etxepare* elkarte sortu zen. Lehendabiziko Korrikak ere

garai hartakoak dira (Dufur, 2012). 1989an Euskara Zerbitzua abian jarri zen Lizarrako Udalean, eta D eredu publikoa 1995ean sartu zen indarrean.

Azken hamarkadetan Lizarran euskarak bultzada handiagoa jaso izanaren islaren adibide batzuk ditugu hurrengoak: 1996an Lizarrako Gazte Asanblada sortu zen eta Ikastola DBH eskaintzen hasi zen; 1999an haur-eskola zabaldu zen; 2004an *Arieta* haur-eskolari esker, haur-eskolaren eskaintza bikoiztu zen. Azkenik, 2006an *Maria de Vicuña* Gazteriaren Etxea inauguratuta, Udalak kudeaturiko gazteentzako eskaintza zabaldu zen eta *Garean Euskaldunon Elkartea* sortu zen 2008an. Ildo beretik, Lizarran *Euskal Herrian Euskaraz* taldea berrosatzen hasi zen 2011n (Dufur, 2012).

2.3. Euskararen ezagutza, euskararen erabilera eta euskararekiko jarrerak

Nafarroako euskararen ezagutza hazten joan da azken urteetan zehar (Nafarroako Gobernu et al., 2021); gaur egun euskaldunak % 14,1 eta euskaldun hartzaileak % 10,6 izatera iritsi dira; alegia, Nafarroan egun % 24,7k ulertzen du euskara. Nagusien adin taldea salbu, gainerako adin talde guztietan igo da euskararen ezagutza, eta gazteen taldea da gehien hazi dena (% 10etik % 28ra), hots, aztergai izango dugun adin-taldea (Nafarroako Gobernu et al., 2021).

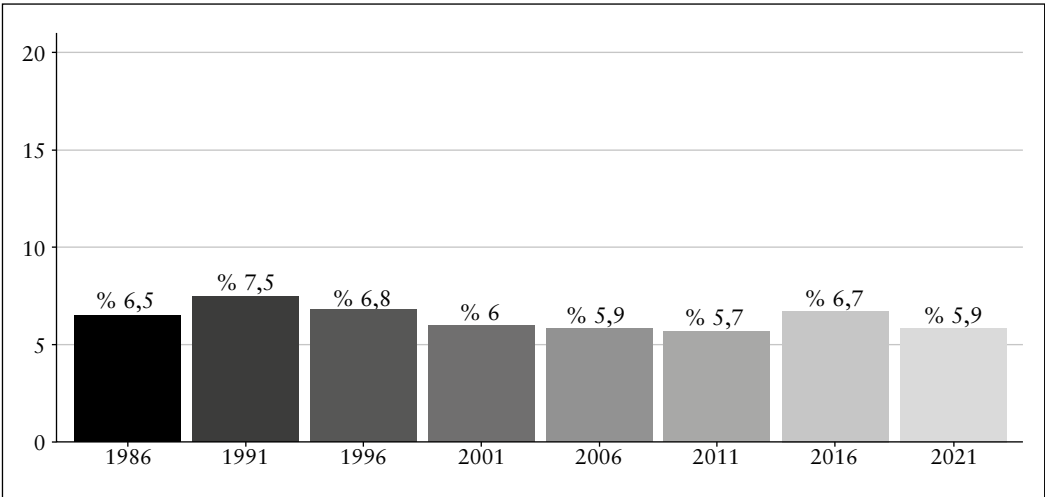
Lizarrako euskararen ezagutzaz eskuartean ditugun azken datuen arabera, hau da, 2011ko datuen arabera (Nafarroako Gobernu, 2020), Lizarran % 14,1ek daki euskaraz.

Horrez gain, Nafarroako zonifikazioaren ondoriozko eremuen euskararen ezagutzari dagokionez, eremu euskaldunean % 62,3 dira euskaldunak, eta % 13,7 euskaldun hartzaileak; eremu mistoan euskaldunak % 12,6, eta euskaldun hartzaileak % 11,5 dira; eremu ez-euskaldunean % 1,6 euskaldunak dira, eta % 7,5 euskaldun hartzaileak (Nafarroako Gobernu et al., 2021). Azkenik, Nafarroako eremu mistoko euskararen ezagutza adin-taldeka banatuta, aztergai izango dugun adin-taldean (16-24) euskaldunak % 28,9, eta hartzaileak % 12,5 dira, hau da, guztira, eremu mistokoen artean gazteen % 41,4k ulertzen dute euskara.

Euskararen erabilera aitortuari dagokionez, Nafarroako bilakaera positiboa dela esan daiteke, euskara (gehiago edo gutxiago) erabiltzen dutenak % 12,3 baitira, eta hori da 1991tik hona izan dugun daturik baikorrena; euskara erdara beste edo gehiago % 6,8k erabiltzen du, eta euskara erdara baino gutxiago % 5,5ek.

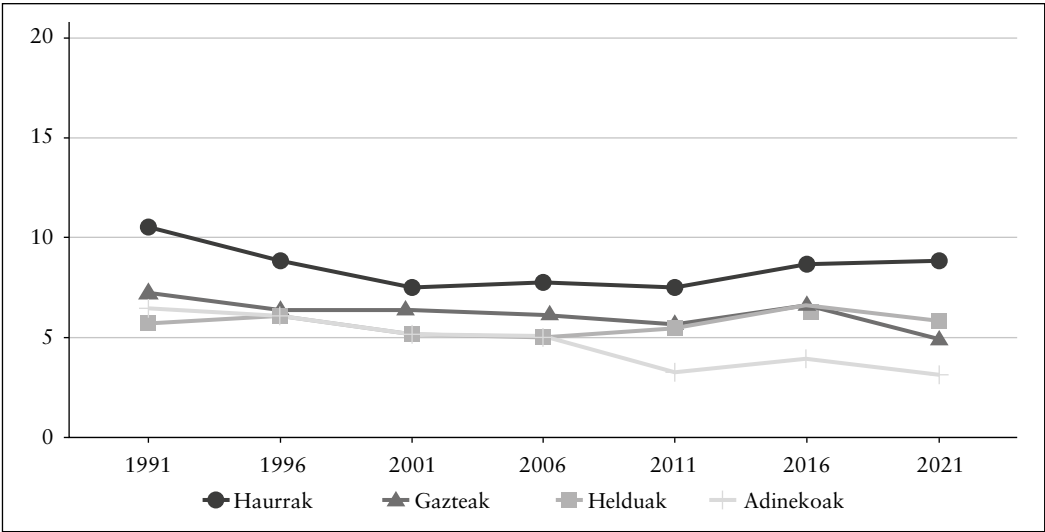
Nafarroako euskararen kale-erabilera (1. irudia), bestalde, % 5,9koa da (Altuna et al., 2022): «2016tik hona, joera beherakorra hartu du euskararen kale erabilerak. Dena den, garrantzitsua da beste neurketa batzuk egitea joera hori berresteko» (Altuna et al., 2021, 39. or.)³.

3 Euskal Herri mailako kale-erabilera neurtzeko Lizarran ere ikerketa egin bada ere, hori ez dago diseinatuta udalerrietako datuak emateko; beraz, akats-tartea handiegia izan daiteke, eta ez nahikoa fidagarria.

1. irudia. Nafarroako euskararen kale-erabilera 1986tik 2021era (geuk moldatua).

Zenbat eta euskaldun gehiago izan, hainbat eta gorago egiten du euskararen kale-erabilerak, Hego Euskal Herrian nahiz Ipar Euskal Herrian (Altuna et al., 2021, 42. or.), eta Nafarroa ez dirudi salbuespena denik (Anduaga & Kasares, 2018). Nafarroako kale-erabilerari adinka begiratzuz gero, euskara gehien erabiltzen dutenak haurrak direla ikusten dugu, ondoren helduak, gero gazteak eta azkenik adinekoak (2. irudia).

2. irudia. Euskararen kale-erabilera Nafarroan; adinka (geuk moldatua).

Azkenik, eremu mistokoen euskararen erabilera sustatzeari buruzko jarrerari dagokienez, parekatu samar dirudite aldeko jarrerak (% 30,4), ez aldeko eta ez aurkakoeak (% 35,5), eta aurkakoeak (% 34,2). 16-24 urte bitarteko gazteengan fokua jarrita, alde

daudenen ehunekoa pixka bat baxuagoa da (% 27,2); adin tarte hori da euskararekiko jarrera aurkakoen duena (Nafarroako Gobernua et al., 2021).

3. HIZTUN BERRIAK

Hiztun berriei, hau da, etxetik kanpo euskaldundu direnei, buruzko hainbat ikerketa, proposamen eta eztabaida izan dira azken hamarkadan, Europako hizkuntza gutxitu batzuen kasuan batez ere, hala nola katalanaren (Pujolar et al., 2017), galizieraren (O'Rourke et al., 2015; Ramallo, 2018) eta euskararen kasuan (Amorrortu et al., 2017; Goirigolzarri et al., 2019; Ortega, 2017; Ortega et al., 2013, 2016).

Gorago aipatu bezala, bereziki hiztun berriak aztertu ditugu ikerketa honetan; izan ere, euskal hiztun gazte gehienak euskal hiztun berriak dira (Amorrortu et al., 2017; Ortega et al., 2013), are gehiago Lizarra bezalako euskaldun gutxiko eremuetan, eta horien hizkuntza-erabilera oso kontuan hartzekoa iruditzen zaigu euskara biziberritzeko.

Hizkuntza gutxituen indarberritze-prozesuaren erakusgarri dira hizkuntza gutxituetako hiztun berriak, zapalduta dagoen hizkuntza ikasten dutelako euren bizitzako garairen batean, etxetik beste hizkuntza bat izan arren. Gainera, posible da bigarren hizkuntza horren erabilera muda egitea, beste aldaketa pertsonal edo sozial batzuekin lotuta. Jatorrizko hiztunen presentzia gero eta txikiagoaren ondoan, hiztun berriena gero eta garrantzitsuagoa da; hiztun berriak erabakigarriak izango dira hizkuntza gutxitu askoren etorkizunean (Amorrortu et al., 2019). Hala, hainbat autorek hiztun berriek euskararen etorkizunerako talde estrategikoa osatzen dutela diote (Amorrortu et al., 2017, 2019; Goirigolzarri et al., 2019; Ortega et al., 2013).

Orain arte euskal hiztun berriei buruz aritzeko *euskaldunberri* terminoa erabili izan da; Euskararen Adierazle Sistemari (Eusko Jaurlaritza et al., d. g.) horrela definitzen da: «ama-hizkuntza euskara ez beste hizkuntza izanik, euskaraz ondo ulertu eta hitz egiten duena». Batzuetan, baina, definizio horren barruan leudekeen kideek ez dute euren burua euskaldunberri modura definitzen (Ortega et al., 2013).

Hiztun berri horiengan askotariko profilak sortzen dira, eskolak, familiak eta eremu soziolinguistikoak eragindako atxikimenduaren arabera, esaterako. Hain zuzen ere, profil horiek aztertu eta hiru profil bereizten dira: Eunata, Urko eta Idoia (Goirigolzarri et al., 2019; Ortega, 2017).

Eunata izendatutako profila euskaldunen presentzia oso altuko testuinguruan bizi da, oso gaitasun onekoak dira, euskara askotan erabiltzen dute eta euskararekiko atxikimendua edota euskal identitatea daukate.

Urko izena daukan profila euskaldun-kopuru baxua duten testuinguruan bizi da. Profil hau daukatenean euskara eskolan bakarrik ikasi dute eta ia-ia eremu akademikoetan bakarrik erabiltzen dute. Ez daukate lagun arteko erregistrorik eta euskara gaitasun mugatua dutela esaten dute, baina euskal identitatea eta euskararekiko atxikimendua

daukate. Hala ere, ezin dituzte euskara erabiltzeko aurkitzen dituzten oztopoak gainditu (Ortega et al., 2017).

Idoia izeneko profila ere euskaldun-kopuru baxua duten testuinguruan bizi da. Aurreko profilaren, hots, *Urkoren*, antzekoak dira honelako hiztunen ezaugarriak eta esperientziak, baina kasu honetan hiztunak jarrera proaktiboa dauka, euskaraz bizitzeko aukerak sortu baititu *Idoiak*. Euskararen aldeko barne-motibazioa daukate, eta gero eta gehiago egiten dute euskaraz.

Profil horietan hainbat faktorek eragiten dute: hizkuntza-gaitasunak eta ahozkotasunean erraztasuna izateak, harreman-sareek, testuinguru soziolinguistikoak eta, azkenik, beren buruari ematen dioten zilegitasunak eta benetakotasunak (Goirigolzarri et al., 2019; Ortega et al., 2016).

4. MUDA LINGUISTIKOAK

Muda linguistikoen ikerketa gure lanerako garrantzizkoa da; izan ere, horrek hiztunak ohiko elkarrekintzetan hizkuntza bat egitetik bestea egitera zenbateraino eta zergatik pasa diren aztertzen du (Pujolar et al., 2017).

Muda linguistikoak gerta daitezkeen bizitzako hainbat une bereizi dituzte Pujolarrek eta bestek (2017). Esate baterako: institutuan hasteko unea, unibertsitatean edota lanean hastekoa, eta bikote-harreman bat hastekoa. Kataluniaren kasuan, institututik unibertsitatara pasatzerakoan gertatzen da hizkuntza-erabileran atzemandako aldaketa handienetako bat (Pujolar et al., 2017): jatorrizko gaztelania-hiztunek katalana sozializaziorako hizkuntza gisa hartzen dute, besteak beste. Gainera, unibertsitate-garai horretan katalan-hiztun askok gaztelaniaz hitz egiten dutenengan mudak eragiten dituzte, hau da, ingurunea aldatu dela-eta erreakzio gisa, gaztelaniaz hitz egiten dutenak katalanez hitz egitera igaroarazten dituzte.

Amorrorturen eta besteren (2018) arabera, Bilbo inguruko gazteen artean hainbat profil daude muda linguistikoei dagokienez: batzuentzat ohiko hizkuntza izatera pasa da euskara; beste batzuek, aldiz, ez dute euskara euren errepertorio linguistiko aktiboan sartu, hau da, ez dute euskararen aldeko muda linguistikorik egin. Kasu batzuetan, lehen hizkuntza (gaztelania) alde batera utzi dute, nahiz eta hori ez den ohikoena, gehienetan bi hizkuntzak erabiltzen baitira (Amorrortu et al., 2017).

Euskararen kasuan, muda egiteko eragile nagusiak hauek dira (Amorrortu et al., 2017): testuinguru oso euskaldun batera bizitzera joatea; bikote euskaldun batekin hasia; guraso bihurtzea; sare berrietan edo jarduera berrietan sartzea (esaterako, lagun berriak, lankideak, familia politikoa egitea edota aisialdiko jarduera berrietan hasia); azkenik, euskararekiko kontzientzia hartzea (euskara erabiltzea norberaren erantzukizuna dela barneratzea). Azken hori bizitzaren edozein momentutan gerta daiteke. Gainera, partaide gehienek (% 48,8k) muda lagun batzuekin eta beste askok (% 32,7k) lankide edo ikaskide batzuekin egin zutela ikusi zuten Amorrortuk eta bestek (2017),

baita familia barruko mudak horren ohikoak ez direla ere. Horrez gain, aipagarria da muda gehien biztanleriaren % 70etik gora euskalduna den herrietan gauzatu direla eta, horien ostean, muda gehien egin dutenak euskaldunak biztanleriaren % 25 baino gutxiago diren herrietakoak direla. Parte-hartzaileek mudak ikaskuntza eremuekin lotu zituzten gehienbat: eskolan hasterakoan (% 59,3k) eta euskaltegian hasterakoan (% 43k). Askotan aipatu ziren beste momentu batzuk: euskararekiko kontzientzia hartzeko unea (% 57,6) eta lagun euskaldunak egiteko momentua (% 48,9); beste askok lana ere aipatu zuten (% 33,2k).

Mudak egiteko, lagungarri dira estrategia batzuk (Goirigolzarri et al., 2019). Hasteko, muda zein pertsonarekin egin behar den erabakitzea lagungarria da (egunerokoan euskaraz hitz egiten duten ikaskideekin, aldeko jarrera daukatenekin...). Gainera, solaskideen artean konplizitatea sortzea eta konfiantzazko eremua aukeratzea garrantzitsua da mudak gauzatzeko eta, horretarako, ohiko hizkuntza aldatzeko erabakia adieraz dakieke solaskideei. Horrekin batera, iraunkortasuna eta progresibotasuna ere azpimarratzen dira, hots, epe luzera begirakoak eta pixkanakakoak (gero eta gehiago sartu euskara guztiz sartu arte). Bestalde, elkarrizketa elebidunak edo hizkuntza-alternantzia ere estrategia erabilgarritzat hartzen dira, baita solaskideek muda garatu nahi duena euskararen sinbolotzat hartzea ere, hots, euskararekin identifikatzea edo lotzea. Hala ere, ohitura faltak, testuinguruak, hitz egiteko erraztasun faltak eta gaztelaniaren presioak euskararen erabilera galaraz dezakete (Amorrortu et al., 2017; Goirigolzarri et al., 2019).

5. HELBURUAK ETA METODOLOGIA

Euskararen egoeraren inguruan lan eta hausnarketa asko egin dira azken hamarkadetan, esate baterako, euskararen erabilera eragiten duten faktoreei buruzkoak (Soziolinguistika Klusterra et al., 2011) edota euskararen inguruko diskurtsoei buruzkoak (Martínez de Luna, 2010). Edozelan ere, guk euskararen erabilera mintzagai badugu ere, beste bide batetik joko dugu, izan ere, lan honen xedea murgilketa-ereduan euskaldundutako Lizarrako gazte hiztun berrien euskararen erabilerei begirako hiztun profilak ondorioztatzea izan da. Horretarako, 2019an sortu zen Pardinaren galdetegitik (Pardina, 2019, 30. or.) 21. galde-erantzunak hartu dira oinarri. Horrela, Lizarrako 36 gazteren euskararen erabilerak aztertu dira. Izan ere, helburu nagusia nolako hiztun profilak eraikitzen ari diren identifikatzea izan da; zehazki, nolako euskal hiztun berri profil eraikitzen ari diren.

Lan honetan helburu zehatz hauek lortu nahi izan dira:

- Euskararen erabilerari begirako Lizarrako zenbait gazteren (karakterizazioaren) berri ematea.
- Euskararen erabilerari lotutako Lizarrako gazte hiztun berrien profil soziolinguistikoen bilakaera aztertzea.
- Lizarrako gazte hiztun berriek muda linguistikoak egin dituzten identifikatzea.

5.1. Aurreikuspenak

Nafarroako bilakaera soziolinguistikoari erreparatuz, Lizarrako euskal hiztun berrien artean profil bat baino gehiago identifikatzea aurreikusten dugu, eta, ondorioz, euskararen erabilerarekiko jarrera proaktiboduna dutenak ere aurkitzea espero dugu (Goirigolzarri et al., 2019; Ortega et al., 2017).

Gazte hiztun berrien euskararen erabileraren bilakaerari dagokionez, aurreikuspen hauek egin ditugu: haurtzarotik DBH garaira euskararen erabilera murriztuko zen parte-hartzaile gehienek kasuan (Eusko Jaurlaritza, 2020), eta erabileraren gutxitze horrek unibertsitate-garairaino iraungo zuela aurreikusten dugu. Ordea, erabileraren bilakaera horri buelta eman eta unibertsitate-garaian euskaraz gehixeago egiten duten gazteak ere topatzea espero dugu (Ortega et al., 2016; Pujolar et al., 2017).

5.2. Partaideak

Lan honetan 5, 8 eta 11 urterekin ELEBILAB taldearen hainbat ikerketatan (Ezeizabarrena, 2012; Manterola, 2010; Manterola & Almgren, 2013; Manterola et al., 2013) parte hartu duten subjektuak aztertuta, 2019-2020 ikasturtean unibertsitate graduako ikasketak egiteko adinean zeudenak. Gazte hauek ($n = 36$) Lizarran jaioak dira, Nafarroako eremu mistoan, alegia. Horietatik gehienak ($n = 35$) familian gaztelaniaz haziak eta euskara bizpahiru urtetatik aurrera murgilketa-ereduan ikasiak dira, hau da, gehienak euskararen hiztun berriak dira. Emaizten lehen atalerako (§ 6.1) Lizarrako 36 gazteak aztertuta dira, eta, bigarren atalerako (§ 6.2) Lizarrako 35 euskal hiztun berriak.

Parte-hartzaileek 17-23 urte zituzten galdetegiak erantzun zituztenean, gehienek 18-21 urte bitarte. Parte-hartzaile guztiek jarraitzen zuten ikasten galdetegiak bete zituztenean eta, gainera, horietatik 8k lan ere egiten zuten aldi berean. Guztira Lizarrako 22 nesken eta 14 mutilen euskararen erabilera ezaugarritu da; horietatik 21 neska eta 14 mutil etxetik kanpo euskaldundu ziren, hau da, lekukotutako 36 gazteren artean 35 euskal hiztun berriak dira (D ereduaren bidez euskaldunduak).

5.3. Datu-bilketarako tresna

2019an sortu zuen Pardinak (Pardina, 2019) azterlan honetarako baliatu dugun galdetegia. Galdetegi hura *online* betetzeko prestatu zen, gazteen ezaugarri eta profil soziolinguistikoetara lehen hurbilketa egiteko asmoz. Galdetegiak 36 galdera dauzka orotara, baina lan honetarako galdera bakarra eta galdera horren erantzunak baino ez dira aintzat hartu: 21. galdera eta gazteek horri emandako erantzunak. 21. galderaren bidez hainbat esparrutan edo egoeratan (*lagunekin; neba-arrebekin; ikaskideekin edo lankideekin; kirolean; ezezagunekin; prentsa / irratia / sare sozialak; kulturen*) 1etik (batere ez) 5erako (etengabe) eskala batean euskara zenbateraino erabiltzen zuten galdetu zitzaizen gazteei, DBHn eta gaur egun (2019-2020 ikasturtean), biak erkatu ahal izateko.

Zehazki, eskola giroari dagokion galderaren bidez, derrigorrezko eskolaldia bukatu eta unibertsitate-garaian artean egon daitezkeen muda linguistikoen pistaren bat jaso nahi izan da, Pujolarren eta besteren (2017) eta Amorrortu eta besteren (2018) lanak kontuan hartuta. Halaber, lan-mundutik eta eskola-girotik kanpoko esparruetan DBH garaian eta galdetegia erantzun zuten ikasturtean euskara zenbateraino erabiltzen duten galdetuta, parte-hartzaileen bilakaera soziolinguistikokoan *aisialdiak*, *kultur kontsumoak* eta *lagunarteak* (*sare sozialek* barne) sozializazio-esparruek joka dezaketen paperaren azterna batzuk aurkitu nahi izan dira.

5.4. Datuen analisisia

Datuak aztertzeko, alde batetik, Lizarrako gazte parte-hartzaile guztien euskararen erabilera-ezaugarriak ahalik eta zehatzena identifikatu nahian, eta, ondorengo emaitzen atalerako abiapuntu sendo gisa erabiltzeko, SPSS analisi estatistikoetarako programa erabili da. Horrela, lan honetarako 21. galderatik zenbait aldagai sortu dira; horien guztien banaketa ez-normala denez, Wilcoxon analisi ez-parametrikoa erabili da. Era berean, Chi karratua eta maiztasun-taulak ere baliatu dira. Bestalde, banakako hiztunen gaineko analisirako estatistika deskribatzaile hutsa eta irakurketa kualitatiboak erabili dira.

6. EMAITZAK

6.1. Lizarrako gazte parte-hartzaile guztiak; euskararen erabilera

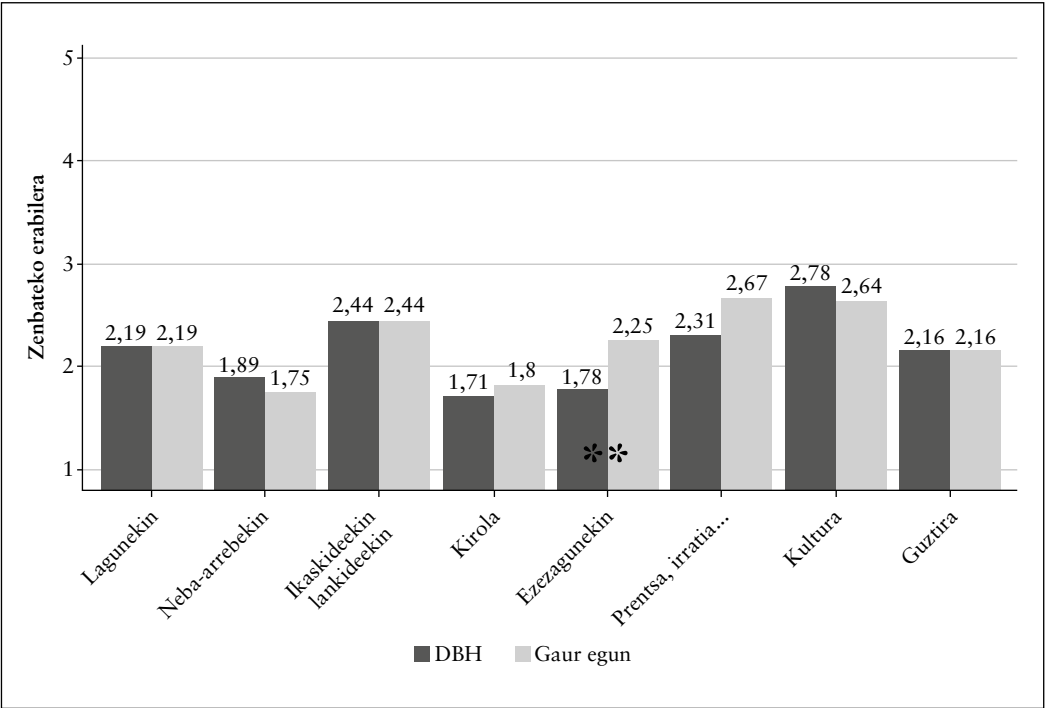
Lizarrako gazteek, oro har, euskara gaztelania baino gutxiago erabiltzen zuten (1etik 5erako eskalan 3tik behera, alegia), DBH garaian zein 2019-2020 ikasturtean. Gainera, parte-hartzaile guztien emaitzei begira, 2019-2020 ikasturtean DBHn beste erabiltzen zuten euskara, ez gehiago ez gutxiago (ikus 3. irudia). Era berean, aipagarria da egoeraren araberrako puntuazio altuena ez dela 3ra, hots, erdira, iristen.

Lizarrako gazteen euskararen erabilerari egoeraren edo erabilera-esparruaren arabera erreparatuz, DBHn euskararekiko erabilerarik edo loturarik estuena *ikaskideekin* edo *lankideekin* eta *kulturan* zuten, eta apalena *kirolean* eta *ezezagunekin*; 2019-2020 ikasturtean, ordea, *kulturan* eta *prentsan / irratian / sare sozialetan* adierazi zuten euskararekiko loturarik estuena, eta apalena *neba-arrebekin* eta *kirolean* (3. irudia). Beraz, kultura DBHn zein 2019-2020 ikasturtean esparrurik euskaldunetako bat zen Lizarrako gazteentzat eta erdaldunetako bat kirola.

1etik 5erako eskalan, DBHn *lagunekin*, *ikaskideekin* edo *lankideekin* eta *kulturan* batek ere ez zuen 5eko erabilera markatu (gainontzeko egoeretan, ordea, bai). Markatutako minimoa egoera guztietan 1ekoa izan zen. 2019-2020 ikasturtean, bestalde, *lagunekin* eta *kulturan* ez zuen batek ere 5ekoa markatu (besteetan bai). Minimoa honetan ere egoera guztietan 1ekoa izan da. Beraz, *lagunarteak* eta *kulturak* dute maximorik txikiena, DBHn zein 2019-2020 ikasturtean 4 izan delako horiei gazteek esleitu dieten baliorik altuena. *Ikaskideekin* eta *lankideekin*, ordea, DBHn ez, baina 2019-2020an

Seko balioa ageri da. Era berean, banakako analisiari begira, euskararen erabileraren batez besteko minimoa DBHn 1,14koa izan da, eta maximoa 3,43koa; 2019-2020ko batez besteko minimoa 1koa eta maximoa 4,14koa izan da. 2019-2020 ikasturtean, beraz, ertzetatik hurbilago zegoen gazteren bat dago DBHrekin erkatuta.

Beste alde batetik, DBHko eta 2019-2020 ikasturteko emaitzen artean, alde esanguratsua *ezezagunekin* baino ez da ikusten, hots, Lizarrako gazteek euskara gehiago erabiltzen zuten ezezagunekin 2019-2020an DBHn baino (1,78 vs 2,25; Wilcoxon ($N= 36$) = -2,804, $p = 0,005$).

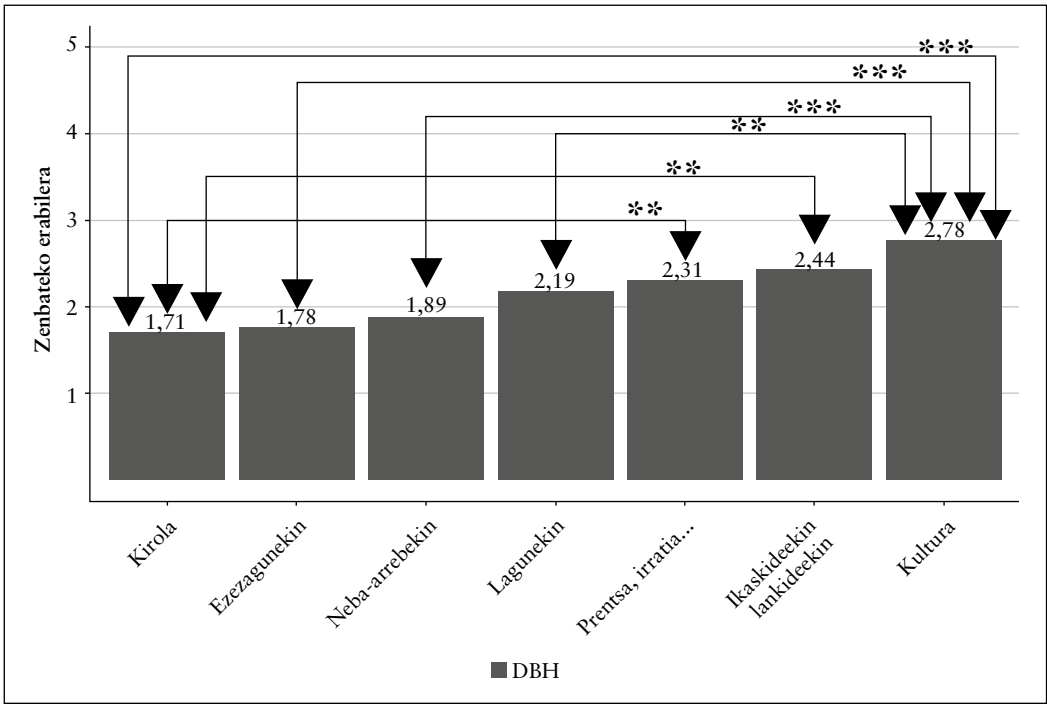

3. irudia. Lizarrako gazteen euskararen erabilera DBHn eta gaur egun, egoeraz egoera eta guztira⁴.

Bestalde, DBHko euskararen erabilerari begira, egoeraz egoera, euren arteko tartea esanguratsua dela ondorioztatzen da (2,19 vs 1,89 vs 2,44 vs 1,71 vs 1,78 vs 2,31 vs 2,78; X^2 Friedman (6, $N= 35$) = 48,720, $p < 0,001$). Wilcoxon analisi testaren bidez, egoeraz egoera dagoen aldeari hurbilagotik begiratuta, ikusten da 4. irudian adierazitako gurutzaketen artean dagoela alderik esanguratsuena ($p < 0,01$ edo $p < 0,001$): *kulturaren*, *prentsa / irratia / sare sozialen* eta *ikaskideen* arteko erabilera-esparruak ziren euskaldunenak DBH garaian Lizarrako gazteen arabera, eta, bereziki, kultura-esparrua. Halaber, nahiz eta ez dugun honetan sakonduko, aipatuko dugu hurrengo

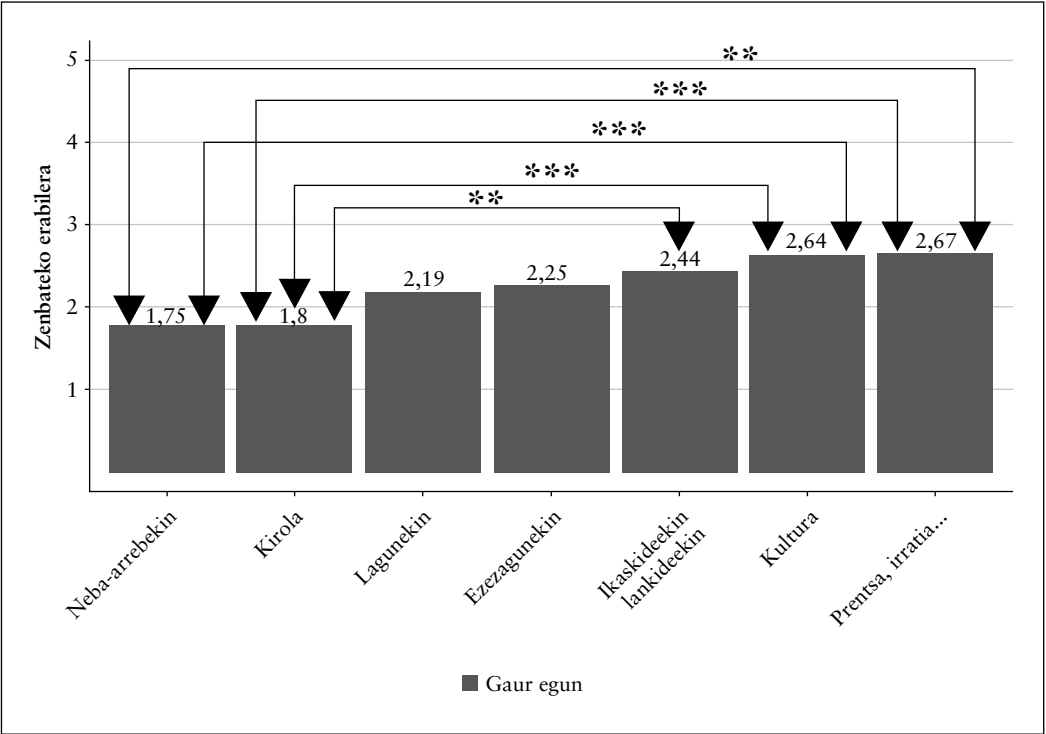
4 Irudietan esanguratasun maila adierazteko, izartxoak p balio hauen arabera erabili dira: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

gurutzaketen arteko aldea ere badela esanguratsua (hauek ez dira irudian islatu), baina ez oso ($p < 0,05$): *ezezagunen* eta *lagunen* artekoa; *lagunen* eta *neba-arreben* artekoa; *neba-arreben* eta *ikaskideen/lankideen* artekoa; *kirolaren* eta *ikaskideen/lankideen* artekoa; *ezezagunen* eta *ikaskideen/lankideen* artekoa; *ezezagunen* eta *prentsaren / irratia*ren / *sare sozialen* artekoa eta, azkenik, *kulturaren* eta *prentsaren / irratia*ren / *sare sozialen* artekoa.

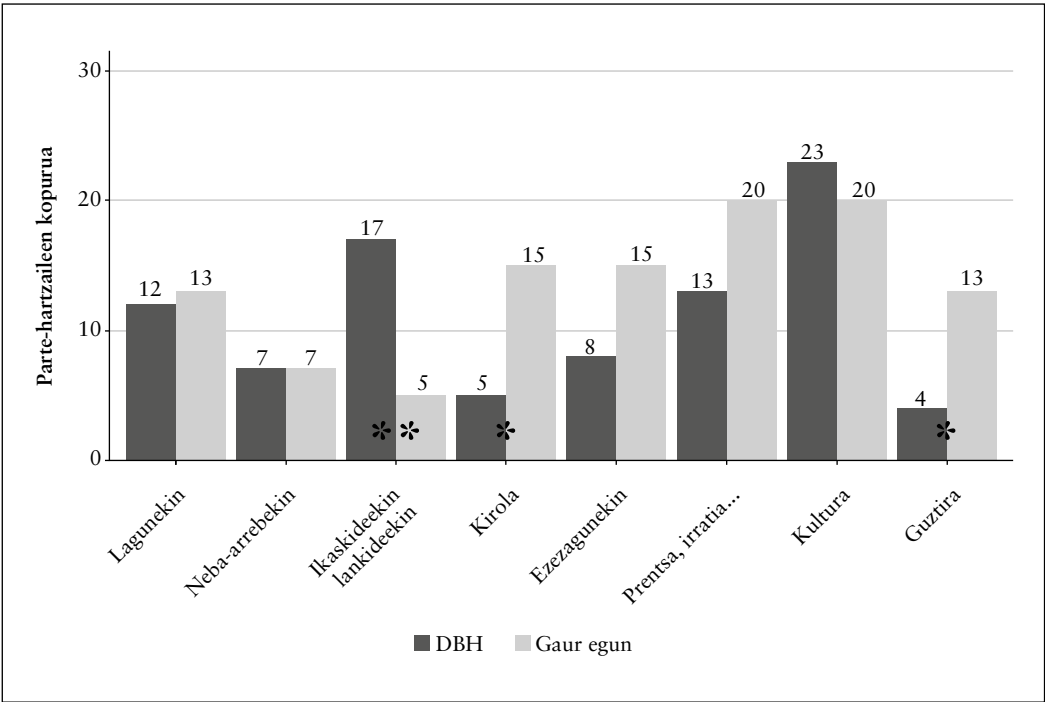
4. irudia. Lizarrako gazteen euskararen erabilera DBH garaian, egoeraz egoera.

2019-2020an ere euskararen erabileren arteko aldea esanguratsua da (2,19 vs 1,75 vs 2,44 vs 1,8 vs 2,25 vs 2,67 vs 2,64; X^2 Friedman (6, $N = 35$) = 42,665, $p < 0,001$). Egoeraz egoera dagoen aldeari hurbilagotik begiratuta (Wilcoxon), irudian markatutako gurutzaketak dira esanguratsuenak ($p < 0,01$ edo $p < 0,001$): *kulturaren*, *prentsaren / irratia*ren / *sare sozialen* eta *ikaskideen edo lankideen* esparruak ziren euskaldunenak 2019-2020 ikasturtean. Aurrean DBHko garaiarekin gertatu bezala, 2019-2020an ere bazen irudian markatu gabeko bestelako alde esanguratsurik ($p < 0,05$): *neba-arreben* eta *lagunen* artekoa; *kirolaren* eta *lagunen* artekoa; *prentsaren / irratia*ren / *sare sozialen* eta *lagunen* artekoa; *kulturaren* eta *lagunen* artekoa; *ezezagunen* eta *kirolaren* artekoa; *ezezagunen* eta *neba-arreben* artekoa, eta, azkenik, *kulturaren* eta *ezezagunen* artekoa.

5. irudia. Lizarrako gazteen euskararen erabilera gaur egun, egoeraz egoera.

Euskararen erabilera trinkoa euskara gaztelaniaren pare edo gaztelania baino gehiago erabiltzea dela abiapuntutzat hartuta, hurrengo irudiak (6. irudiak) euskararen erabilera trinkoa Lizarrako zenbat gaztek egiten duten eta horiek non egiten zuten adierazten du, DBH garaian zein 2019-2020an. Erabilera trinko totalari begira, Lizarrako gazte gehiagori ondorioztatu zitzaien 2019-2020an euskararen erabilera trinkoa DBHn baino (% 11,11 vs % 36,11; $X^2(1, N= 36) = 4,93, p = 0,0264$). Modu berean, *kirolean* ere gazte gehiagok adierazi zuten euskararen erabilera trinkoa 2019-2020an DBH garaiarekin alderatuta (% 14,28 vs % 42,85; $X^2(1, N= 35) = 5,67, p = 0,0173$). *Ikaskideekin edo lankideekin*, ordea, gazte gehiagok adierazi zuten euskararen erabilera trinkoa DBH garaian 2019-2020 ikasturtean baino (% 47,22 vs % 13,88; $X^2(1, N= 36) = 7,92, p = 0,0049$).

6. irudia. Euskararen erabilera trinkoa Lizarrako gazteen artean, egoeraren arabera eta guztira.

Hurrena, eta betiere aurrean aipatutako emaitza orokorrak alboratu barik, hiztun jakin batzuen gainean jarriko dugu azpimarra, analisia egoeraz egoera edo esparruz esparru egiteko.

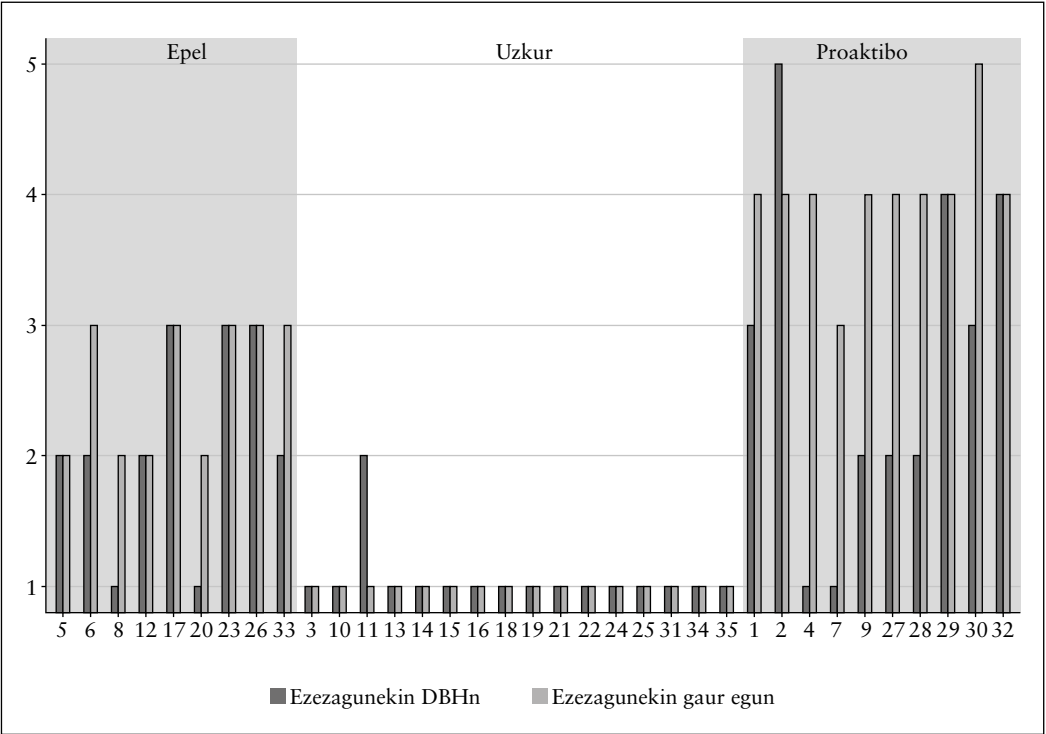
6.2. Banakako hiztun gazteen analisia; euskararen erabileraren bilakaera⁵

6.2.1. Ezezagunekin

Lizarrako gazte gutxik adierazi zuten *ezezagunekin* lehen hitza euskaraz egiten zutela, batik bat DBHn (7. irudia); gehienek (22k) euskararen erabilera mantendu dutela eta, mantentzen dutenen artean, gehienek ez dutela batere erabiltzen aipatu zuten. Aldaketaren bat egin dutenen kasuan, gehienek euskararen erabilera hazi egin da, bik bakarrik adierazi baitute jaitsiera, eta, gainera, azken bi horien aldaketa txikia izan da.

5 Lizarrako gazteek neba-arrebekin eta kirolean egiten (ez) duten euskararen erabilera ez da banakako analisia ekarri; izan ere, neba-arreben kasuan, etxetik inork euskararik jaso ez duenez, ia inork ez du egiten euskaraz neba-arrebekin, eta, beraz, horrela, euskararekiko profilak bereiztea ezinezkoa da. Kirolaren kasuan ere antzeko zerbait gertatzen da: entrenatzaileak euskaraz ez badaki edo jarrera oso uzkurra badauka, oso zaila egin baitaiteke euskaraz egitea eta horrek ere, beraz, profilak identifikatzeko zailtasunak emango lizkiguke.

Horrela, gutxi gorabehera heren batek ($n = 11$) igo du bere euskararen erabilera arlo honetan (gehienek euskara erdizka edo asko erabiltzen dute orain). *Ezezagunekin* lehenengo hitza euskaraz egiteko orduan, euren euskararen erabilera hazi dela adierazi zuten. Parte-hartzaileetatik erdiek aldaketa nabarmenak egin dituzte eta, beraz, horiek joera orokorretik irteten dira: bat (30) erdizka egitetik beti egitera igaro da, hiru (9, 27 eta 28) gutxi egitetik asko egitera, beste bat (7) batere ez egitetik erdizka egitera eta, azkenik, aldaketa handiena erakutsiz, beste batek (4) batere ez egitetik asko egitera igaro zela adierazi zuen.

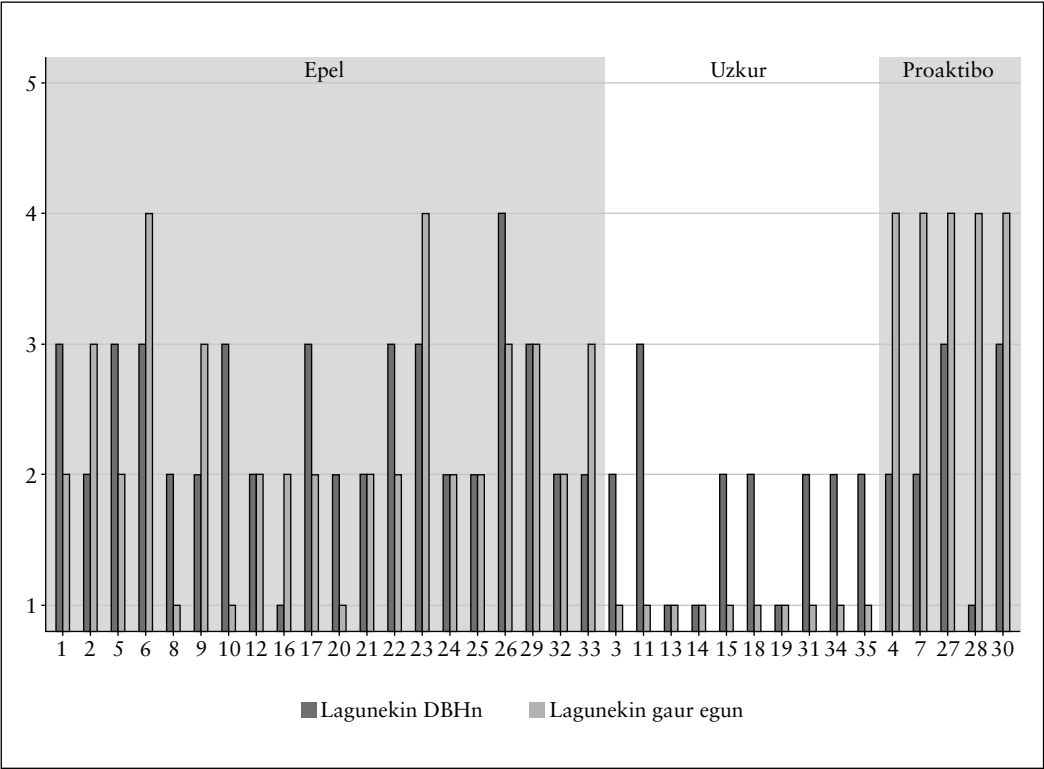
7. irudia. Lizarrako gazte hiztun berrien lehen hitza euskaraz.

6.2.2. *Lagun artean*⁶

Lizarrako gazteen artean *lagunarteko* euskararen erabilerak bilakaera aldakorra izan duela ikus dezakegu, 35 hiztunetik 26k (% 74,28) euren erabilera aldatu baitute. Horrela, 14 gaztek (% 40) euren erabileraren beherakada adierazi zuten eta gainerako 12k (% 34,28) igoera. Aipagarria iruditzen zaigu 10. eta 11. gazteen jaitsiera; izan ere, horiek erdizka egitetik batere ez egitera igaro dira. Igoeren kasuan, berriz, lauren emaitzak azpimarratzen ditugu; 28. gaztea batere ez egitetik asko egitera igaro da, 4.a eta 7.a gutxi egitetik asko egitera, eta 16.a batere ez egitetik erdizka egitera.

6 Grafiko honetan eta hemendik aurrerakoetan ez dira dagokion grafikoaren arabeko banakako profilak zehaztu; dagokion grafikoan identifikatu ditugun hiztun proaktiboak / uzkurak / epelak alderatu dira «lehen hitza euskaraz» grafikoko hiztunekin eta bat egiten duten proaktiboak / uzkurak markatu dira. Besteak epelen barruan sartu dira.

Horretaz gain, esan behar da lau lagunek (6.ak, 23.ak, 26.ak eta 30.ak) askotan erabiltzen dutela euskara lagunartean, nahiz eta DBHn erdizka bakarrik erabiltzen zuten.

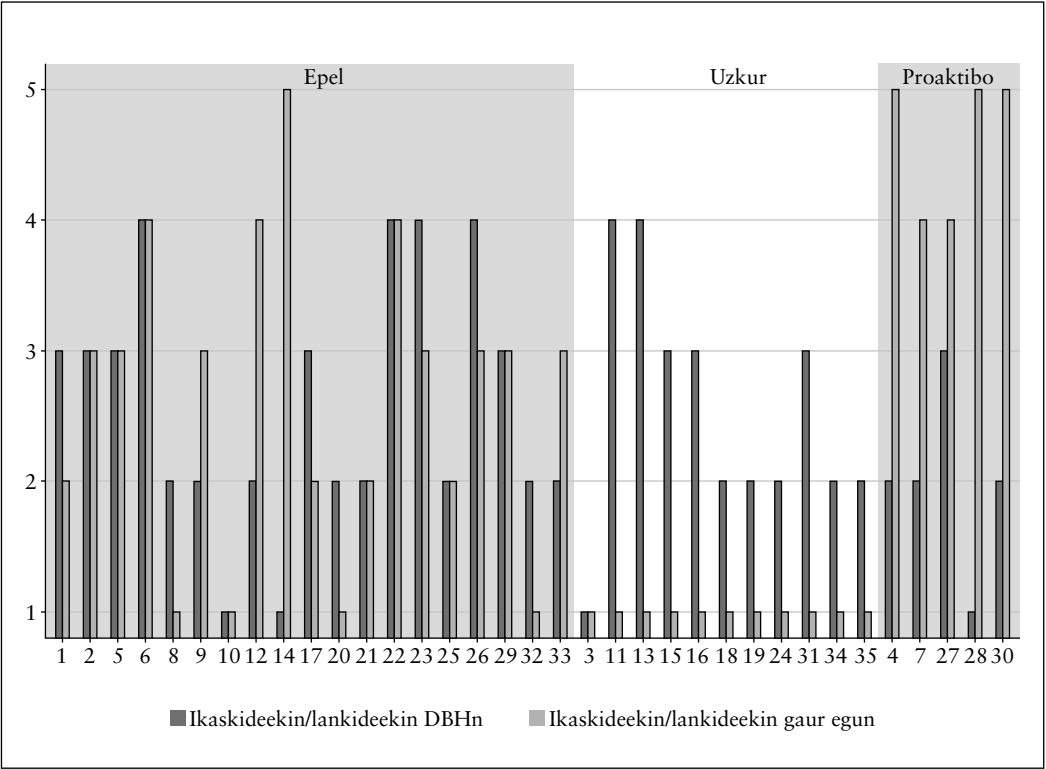

8. irudia. Lizarrako gazteen euskararen erabilera lagun artean.

6.2.3. Ikaskideekin edo lankideekin

Ikaskideekin edo lankideekin euskararen erabileraren bilakaerari dagokionez, gehienek aldaketak izan dituzte. 9. irudian ikus daitekeen bezala, aldaketa gehienek euskararen erabileraren jaitsieran izanik, 35 partaideetatik 17k izan dute euskararen erabileraren beherakada *ikaskideekin edo lankideekin*. Horien ia erdiak oso gutxi egitetik ezer ez egitera igaro dira, baina badaude aldaketa handiagoa egin duten gutxi batzuk ere, hots, joera orokorretik irteten direnak: 15., 16. eta 31. gazteak; erdizka egitetik batere ez egitera igaro dira, eta, 11. eta 13.ak asko hitz egitetik batere ez egitera igaro dira.

Jaitsierak alde batera lagata, 4., 7., 9., 12., 14., 27., 28., 30. eta 33. parte-hartzaileek *ikaskideekin edo lankideekin* euskaraz 2019-2020an DBHn baino (askoz) gehiago mintzatzen direla adierazi zuten, eta, gainera, horietako gehienak ez dira edonolako aldaketak izan: hasteko, 7. eta 12. hiztunek gutxi egitetik asko egitera pasa direla esan zuten, 4. eta 30.ak gutxi egitetik beti egitera, eta 14.ak eta 28.ak batere ez egitetik beti egitera pasa dira.

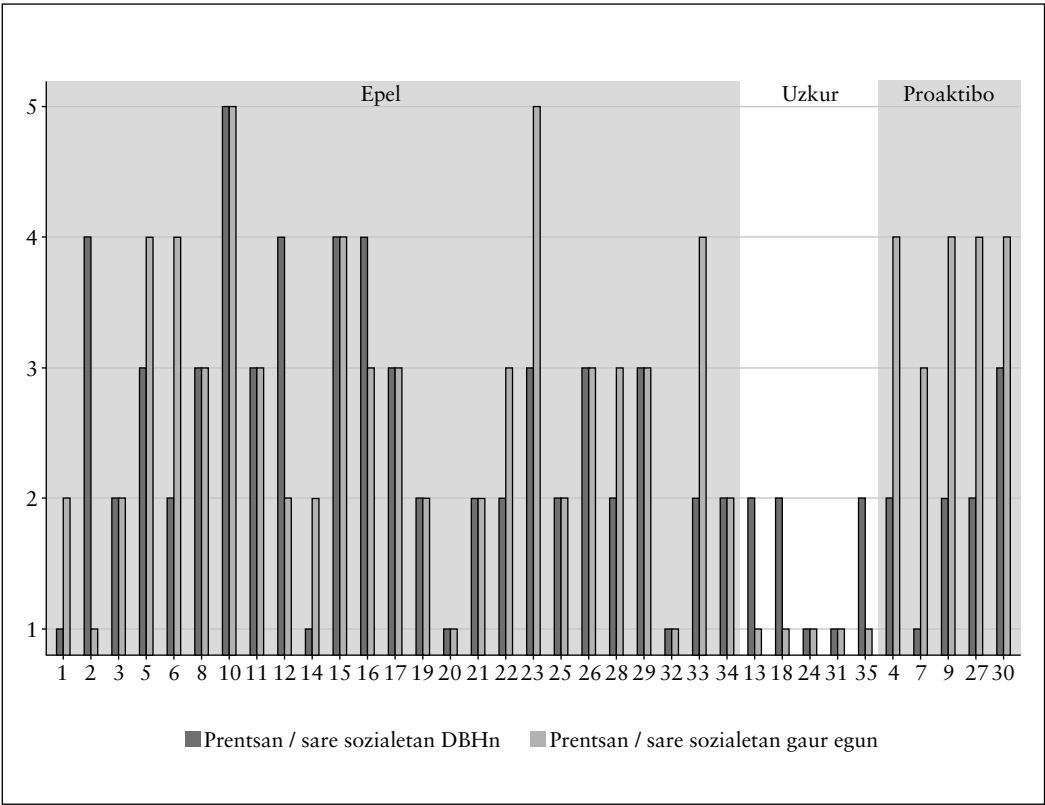
9. irudia. Lizarrako gazteen euskararen erabilera ikaskideekin edo lankideekin.

6.2.4. Prentsan, irratian eta sare sozialetan

Parte-hartzaileek euskara (oso) gutxi erabiltzen dutela (eta, bereziki, *zutela*) adierazi zuten, gutxiak erdizka eta are gutxiagok asko (10. irudia). Bilakaerari begiratu, 16k DBHko erabilera mantendu dute (kontuan hartu behar da horietako askok oso gutxi, gutxi edo erdizka erabiltzen dutela euskara). Bestalde, 13k *prentsa / irati / sare sozial* munduan beren euskararekiko harremana estutu dute, eta, gainerako seik erabilera apaldu/jaitsi dute.

Euskararen erabilera igo dutenen kasuan, gehienek erdizka edo asko erabiltzen dute, hauek aipagarrienak: 7.a euskara batere ez egitetik erdizka egitera igaro da, 4.ak, 6.ak, 9.ak, 27.ak eta 33.ak gutxi egitetik asko egitera pasa dira, eta, azkenik, 23.a erdizka egitetik beti egitera igaro da.

Erabileraren jaitsiera aitortu zutenek oso gutxi erabiltzen dute, eta, horien artean, 12.a asko egitetik gutxi egitera igaro da eta 2.a asko egitetik batere ez egitera.

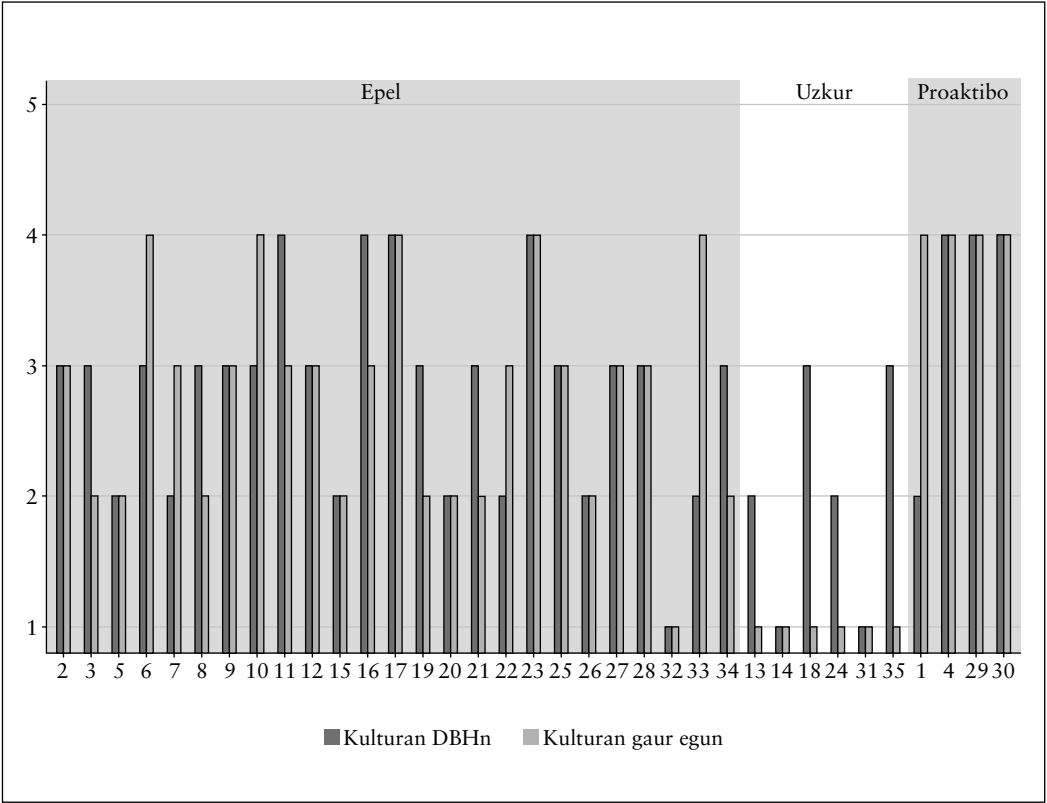

10. irudia. Lizarrako gazte hiztun berrien euskararen erabilera prentsan, irratian eta sare sozialetan.

6.2.5. Kultur kontsumoa

Kultura euskaraz ez du inork asko kontsumitzen, hala ere, dezente edota erdizka askok. 19 gaztek euren euskararen erabilera kulturean erdizka edo dezente mailan mantendu dutela adierazi zuten. Horietaz gain, euskararen erabilera areagotu zein apaldu duten gazte parte-hartzaileak daude.

Euskararen erabilera igo dutenei dagokienez, 1. eta 33. parte-hartzaileek egin dute aldaketarik handiena, *kulturean* euskara gutxi erabiltzetik asko erabiltzera igaro baitira. Euren euskararen erabilera jaitsi dutenen kasuan, bi aldaketa handi daudela esango genuke: 18. eta 35. gazteena, euskara erdizka egitetik batere ez egitera igaro direnena.

11. irudia. Lizarrako gazte hiztun berrien euskararen erabilera kultural.

6.3. Lizarrako gazte hiztun berrien profilak euskararen erabileran oinarrituta

Hasteko, Lizarrako gazte parte-hartzaile guztien euskararen erabilera (betiere erabilerari aitortuaz aritu gara) esparruz esparru zenbatekoa den ikusi dugu, eta, era berean, DBHtik 2019-2020ra arte Lizarrako gazte euskal hiztun berriek, euskararen erabilerari dagokionez, zer-nolako garapena izan duten aztertu dugu. Hala, 3., 4., 5. eta 6. grafikoak erabili ditugu taldea ezaugarritzeko, eta 3. grafikoari esker ikusi dugu ezezagunekin lehen hitza euskaraz egitea edo ez egitea dela egoerarik egokiena profilak identifikatzeko. Gainera, aintzat hartuta Lizarra Nafarroako eremu mistoan dagoela, ezezagunekin lehenengo hitza euskaraz egiteak edo ez egiteak, euskararen erabileraz informazioa emateaz gain, euskararen erabilerarekiko jarrerak identifikatzeko gako interesgarriak eman dizkigu profilak identifikatzeko orduan.

Edonola ere, beste zenbait solaskideren / egoera komunikatiboren araberako analisia ere egin dugu (parte-hartzailez parte-hartzaile), bakoitzak euskara zenbat-non/norekin erabiltzen duen eta DBHtik hona zenbateko aldaketa izan duen ikusteko. Lizarrako gazte euskal hiztun berrien profilak ondorioztatzeko eta azaltzeko *ezezagunekin lehen hitza* egoera hartu dugu abiapuntutzat aurrean esandako arrazoiak direla medio. Hala, *lehen hitza euskaraz* grafikoan (7. irudian), *proaktibo* izenarekin

markatuak izan dira euskara gehien erabiltzen dutenak (4-5 markatu dutenak) edota euskararen aldeko muda linguistikoak garatu ahal izan dituztenak, hots, beren euskararen erabilera asko igo dutenak; profil hori *proaktiboa* dela esango dugu. Bestalde, badaude *uzkurak* izenpean markatutako parte-hartzaileak ere. Kasu horietan, euskara erabiltzetik (ia) ez erabiltzera igaro dira (euskararen kontrako mudak) edota gainerakoek baino askoz gutxiago erabiltzen dute euskara. Azkenik, hirugarren parte-hartzaile talde bat dago, *epelak* izenarekin bidez markatutakoak: horiek ez dute ez aldeko, ez kontrako mudarik egin, eta ez dute ez-proaktiboek beste euskara erabiltzen, baina ezta uzkurrek bezain gutxi ere.

Hori guztia ez da nahikoa gure profilak Ortegaren (2017) profilekin lotzeko, hots, azterlan honetara ekarritako emaitzak ikerketa kualitatiboago batekin eta bestelako emaitzekin osatu beharko lirateke, baina momentuz jasotako informazioarekin esan daiteke guk *proaktibo* deitu dugun profila *Idoiaren* profilaren antzekoa izan daitekeela eta profil *epela*, aldiz, *Urkorenaren* antzekoa. Bestalde, guk *uzkurtzat* hartu ditugunak Ortegaren (2017) profiletatik urrunago gelditzen dira, euren *Eunate* gure profiletatik bezala.

Gainerako solaskideei / egoera komunikatiboei dagokienez, ezezagunekin proaktibo diren hiztunak gainerako solaskideekin/egoeretan ere *proaktibo* izenarekin markatu ditugu jokaera proaktiboa aitortu/berretsi badute, eta gauza bera egin dugu profil uzkurarekin.

7. ONDORIOAK

Lan honekin, alde batetik, Lizarrako euskararen biziberritzean murgildutako gazte euskal hiztunen euskararen erabilerak karakterizatu ditugu ($n = 36$) eta, bestalde, euskararen erabilerari begirako Lizarrako gazte hiztun berri batzuen ($n = 35$) profilak ondorioztatu. Horrela, lagin apalarekin bada ere, Nafarroako eremu mistokoa den Lizarrako udalerrian, euskararen erabilerari begira, gazteen artean zer-nolako hiztun-profilak eraikitzen ari diren jasotzen ahalegindu gara.

Ikusi dugu lekukotutako Lizarrako gazteek, oro har, ez dutela euskara asko erabiltzen. DBHko eta 2019-2020ko euskararen erabileren arteko aldeei begira, ezezaguneko esparruan ageri den aldea baino ez da esanguratsua: Lizarrako gazteek ezezagunekin euskara gehiago erabiltzen zuten 2019-2020an DBHn baino. Lizarrako gazteen euskararen erabilera esparruz esparru eta garaika aztertuta, hauek dira emaitzak: DBHn euskararekiko erabilerarik edo loturarik estuena eskolan (*ikaskideekin*), *kulturan* eta *prentsan / irratian / sare sozialetan* zuten eta apalena *kirolean* eta *ezezagunekin*; 2019-2020 ikasturtean, ordea, *kulturan*, *prentsan / irratian / sare sozialetan* eta *ikaskideekin/lanekideekin* adierazi zuten euskararekiko loturarik estuena, eta apalena *neba-arrebekin* eta *kirolean*.

Euskararen erabilera trinko totalari begira, Lizarrako gazte gehiagori ondorioztatu zaie euskararen erabilera trinkoa 2019-2020 ikasturtean DBHn baino. Berdin gertatzen da esparrukako erkaketari erreparatuz, kirolean gazte gehiagok adierazi

baitzuten euskararen erabilera trinkoa 2019-2020 ikasturtean DBHrekin alderatuta. *Ikaskideekin/lankideekin*, ordea, gazte gehiagok adierazi zuten euskararen erabilera trinkoa DBHn, 2019-2020an baino.

Lizarrako euskal gazte hiztun berrien gaineko banakako analisiari dagokionez, euskararen erabileran nabarmendu ziren hainbat gazte identifikatu ditugu, batzuek gainerakoek baino erabilera altuagoa daukatelako eta beste batzuek euskararen aldeko muda egin dutelako DBHtik 2019-2020ra bitartean (hiztun *proaktiboak*). Aldiz, erabilera baxuagoa duen talde bat ere identifikatu dugu, hiztun *uzkurak* deitu ditugunak; horietako batzuek gainerakoek baino erabilera baxuagoa daukate, eta beste batzuek gaztelania gehiago sartu dute beren bizitzetan DBHtik 2019-2020ra. Hirugarren profil bat ere badago, beste profiletan sartzen ez direnek osatzen dutena, hots, *epelak* dei daitezkeenak. Hiztun *epelek* ez zuten euskara askoz gehiago edo gutxiago erabiltzen, edota ez zuten beren erabilera asko aldatu DBHtik 2019-2020 ikasturtera. Hiztun profilok bereizteko, lehendabizi Lizarrako euskal gazte hiztun berriek ezezagunekin aitortu zituzten euskararen erabilerak hartu ditugu kontuan, Lizarrako gazteen karakterizazioaren atalean ikusi dugulako ezezagunekiko euskararen erabilera Lizarrako euskal gazte hiztun berrien profilak ondorioztatzeko egokia dela. Ondoren, ezezagunekiko euskararen erabileraren arabera antzekotasunak eta desberdintasunak identifikatu ditugu gainerako solaskideekin / egoera komunikatiboetan. Hiztun proaktibotzat, uzkurtzat eta epeltzat hartu ditugun parte-hartzaileak ditugu banakako analisietan.

Proaktiboen taldearen kasuan, euskararen aldeko muda egin dutenak unibertsitatearen eraginez egin dutela pentsa genezake, beren adina eta Pujolarren eta besteren (2017) ikerketa kontuan hartuta. Beraz, azken ondorio modura, eta Lizarran gaur egun euskararen biziberritze-prozesuaren testuinguru orokorra kontuan hartuta, iradoki genezake 1) D ereduan euskaldundutako hiztun berrien artean profil soziolinguistikoko bat baino gehiago identifika daitekeela; *proaktiboak*, *epelak* eta *uzkurak*; 2) euskararen proaktiboak egon badaudela eta euskaraz egiten saiatzen direla; eta, azkenik, 3) hala ere, euskararen erabilera nahiko urria dela eta Lizarrako euskararen biziberritzeari bultzada eman nahi bazaio, horri ere erreparatu beharko litzaiokeela.

Azkenik, iruditzen zaigu lan honen mugarik azpimarragarriena aztertutako lagin-tamaina dela, eta, beraz, ondorio orokorrak ateratzeko, azterlan gehiago behar direla. Era berean, aurrera begira interesgarria litzateke Lizarrako euskal hiztunen profilak (profil bakoitza) sakonago aztertzea. Gainera, garrantzitsua litzateke euskararen erabileraren emaitzak bestelako aldagai batzuekin gurutzatzea edo osatzea; adibidez, euskara-gaitasunarekin edo euskararekiko jarrerarekin.

8. ERREFERENTZIAK

Aldasoro, E. (2001). La evolución de la enseñanza en euskera en Navarra: una perspectiva pedagógica. *Eusko Ikaskuntzen Nazioarteko Aldizkaria (RIEV)*, 46(2), 593-624.

- Altuna, O., Iñarra, M. & Basurto, A. (2022). *Hizkuntzen erabileraren kale neurketa. Euskal Herria, 2021*. Soziolinguistika Klusterra. <https://soziolinguistika.eus/eu/argitalpenak/hizkuntzen-erabileraren-kale-neurketa-euskal-herria-2021/>
- Amorrortu, E., Goirigolzarri-Garaizar, J. & Ortega, A. (2018). El proceso de muda en jóvenes universitarios del Gran Bilbao: una primera aproximación. In M. Díaz, G. Vaamonde, A. Varela, M. C. Cabeza, J. M. García-Miguel & F. Ramallo (arg.), *Actas do XIII congreso internacional de lingüística xeral, Vigo 2018* (63.-70. or.). Universidade de Vigo.
- Amorrortu, E., Ortega, A. & Goirigolzarri, J. (2017). *Hiztun berriak eta hizkuntza ohitura aldatzea*. Udaltop udaletako euskara zerbitzuen topaketak. <https://www.udaltop.eus/documents/374239/468824/Estibaliz+Amorrortu.pdf/7816dfdc-b1d9-4009-b00c-1b8f0031f60b>
- Amorrortu, E., Puigdevall, M. & Ramallo, F. (2019). ¿Que supone ser un neohablante de una lengua minorizada? In F. Ramallo, E. Amorrortu & M. Puigdevall (arg.), *Neohablantes de lenguas minorizadas en el Estado español* (7.-22. or.). De Gruyter. <https://doi.org/10.31819/9783964568830-001>
- Anduaga, E. & Kasares, P. (2018). Kale-erabilera: Nafarroako datuen irakurketa. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 106, 65-78. https://soziolinguistika.eus/files/eneko_anduaga_106.pdf
- Dufur, A. (2012). *Lizarra, euskararen biziberritzetik indarberritzera* [Graduondoko amaierako lana, Asmoz fundazioa & UPV/EHU]. HIZNET, Ikerketa Lanak. <https://hiznet.asmoz.org/wp-content/uploads/2018/10/Lizarra.pdf>
- Erize, X. (1997). *Soziolinguistika historikoa eta hizkuntza gutxituen bizitza Nafarroako euskararen historia soziolinguistikoa (1863-1936)* [Doktore-tesia, UPV/EHU]. HABE. https://www.euskadi.eus/appcont/tesisDoctoral/PDFak/Xabier_Erize_Etxegarai_TESI.pdf
- Erize, X. (2018). Nuevos consensos sociales plurales para el fomento de la lengua vasca en Navarra. *Príncipe de Viana*, 271, 741-778. <https://revistas.navarra.es/index.php/PV/article/view/950/342>
- Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernua-Euskarabidea, Euskararen Erakunde Publikoa, Arabako Foru Aldundia, Bizkaiko Foru Aldundia & Gipuzkoako Foru Aldundia. (d. g.). *Euskararen Adierazle Sistema (EAS)* [Datu basea]. <https://www.euskadi.eus/web01-apeusadi/eu/eusadierazle/temasV1.apl?idioma=e>
- Ezeizabarrena, M. J. (2012). The acquisition of the (in)consistent ergative marking in Basque: L1 and early L2. *Lingua*, 122(3), 303-317. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2011.11.009>
- Goirigolzarri, J., Amorrortu, E. & Ortega, A. (2019). Activación lingüística de jóvenes hablantes de euskera en la universidad. In F. Ramallo, E. Amorrortu & M. Puigdevall (arg.), *Neohablantes de lenguas minorizadas en el Estado español* (23.-45. or.). De Gruyter. <https://doi.org/10.31819/9783964568830-002>
- Kasares, P. (2014). *Euskaldun hazi Nafarroan: euskararen belaunez belauneko jarraipena eta hizkuntza sozializazioa familia euskaldunetan* [Doktore-tesia, NUP]. Euskaltzaindia.
- Manterola, I. (2010). *Euskarazko murgilketa haur hezkuntzan: euskara-gaztelania elebitasunaren azterketa* [Doktore-tesia, UPV/EHU]. ADDI. <https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/8260/manterola.pdf?sequence=9&isAllowed=y>

- Manterola, I. & Almgren, M. (2013). Las grandes líneas de progresión de los aprendizajes lingüísticos en la escolarización en euskera. In J. Dolz & I. Idiazabal (arg.), *Enseñar (lenguas) en contextos multilingües* (217-240. or.). UPV/EHU. <http://hdl.handle.net/10810/15265>
- Manterola, I., Idiazabal, I. & Almgren, M. (2013). Basque L2 development in immersion school settings. *International Journal of Bilingualism*, 17(3), 375-391. <https://doi.org/10.1177/1367006912438996>
- Martínez de Luna, I. (2010). *Framing: KomuniKazio-Teorietatik euskararen beharri-zanetara*. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 76, 53-67. <https://soziolinguistika.eus/files/I%C3%B1aki%20Martinez%20de%20Luna.%20Framing.%20Komunikazio%20teorietatik%20euskararen....pdf>
- Nafarroako Gobernu. (2020). *Nafarroako datu soziolinguistikoak, 2018*. https://gobiernoabierto.navarra.es/sites/default/files/azterketa_soziolinguistikoak_2018.pdf
- Nafarroako Gobernu. Eusko Jaurlaritza & Euskararen Erakunde Publikoa. (2021). *VII. inkesta soziolinguistikoa, 2021. Nafarroako Foru Komunitatea*. https://www.euskarabidea.es/fitxategiak/ckfinder/files/VII_%20Inkesta%20Soziolinguistikoa_2021_NAFARROA.pdf
- Olazarán, M. (2021/12/01). La cifra de escolares baja ligeramente tras 7 años de aumento progresivo. *Noticias de Navarra*. <https://www.noticiasdenavarra.com/actualidad/sociedad/2021/12/02/cifra-escolares-baja-ligeramente-7/1206534.html>
- O'Rourke, B., Pujolar, J. & Ramallo, F. (2015). New speakers of minority languages: the challenging opportunity – Foreword. *International Journal of the Sociology of Language*, 231, 1-20. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2014-0029>
- Ortega, A. (2017). Gazteen hiztun profil berriak eta ideologia berriak. In J. Goirigolzarri, X. Landabidea & I. Manterola (arg.), *Euskararen biziberritzea: marko, diskurtso eta praktika berriak birpentsatzen* (79-100. or.). UEU & Deustuko Unibertsitatea.
- Ortega, A., Amorrortu, E., Goirigolzarri, J., Urla, J. & Uranga, B. (2013). Hiztun berrien hizkuntza-identitatea: “nolako euskalduna naiz?”. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 87-88, 151-170. <https://soziolinguistika.eus/files/Ane%20Ortega%20et%20al.pdf>
- Ortega, A., Amorrortu, E., Goirigolzarri, J. & Urla, J. (2016). *Euskal hiztun berriak: esperientziak, jarrerak eta identitateak*. Deustuko Unibertsitatea.
- Pardina, A. (2019). *D ereduan euskaldundutako gazte nafarren hizkuntza erabilera, jarrerak eta identitateak: ikerketa proposamena* [Gradu amaierako lana, UPV/EHU]. ADDI. <https://addi.ehu.es/handle/10810/43331>
- Pujolar, J., González, I. & Martínez, R. (2017). Gazte katalanen muda linguistikoak. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 104, 51-70. https://soziolinguistika.eus/files/pujolar_et_al_bat104.pdf
- Ramallo, F. (2018). O neofalantismo e o suxeito neofalante. In M. Díaz, G. Vaamonde, A. Varela, M. C. Cabeza, J. García-Miguel & F. Ramallo, (arg.), *Actas do XIII congreso internacional de lingüística xeral, Vigo 2018* (737-743. or.). Universidade de Vigo.

- Sotés, P. (2010). Euskararen presentzia Nafarroako Unibertsitate Publikoan. *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 75, 23-37. <https://soziolinguistika.eus/files/Euskararen%20presentzia%20Nafarroako%20Unibertsitate%20Publikoan.%20Pablo%20Sot%C3%A9s.pdf>
- Soziolinguistika Klusterra, Urtxintxa eskola eta Topagunea. (2011). *Erabileraren GPS-a*. Soziolinguistika Klusterra. <https://soziolinguistika.eus/es/proiektua/erabileraren-gps-a/>